

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΣΧΟΙΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Τομέας Βυζαντινής Φιλολογίας και Λαογραφίας

Τμήμα Φιλολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Επόπτης

Γεώργιος Κούζας, Επίκουρος Καθηγητής Αστικής Λαογραφίας, Τμήμα Φιλολογίας - Φιλοσοφική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συμβουλευτική Επιτροπή

Μαριάνθη Καπλάνογλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Λαογραφίας, Τμήμα Φιλολογίας - Φιλοσοφική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Βασιλική Χρυσανθοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Κοινωνικής Λαογραφίας, Τμήμα Φιλολογίας - Φιλοσοφική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Λαογραφικές προσεγγίσεις των φυσικών καταστροφών που οφείλονται στην κλιματική αλλαγή. Το παράδειγμα της Αττικής (2000-2020). Τραυματικές μνήμες, αφηγήσεις και συλλογικές αναπαραστάσεις.

Μια φυσική καταστροφή που οφείλεται στην κλιματική κρίση μπορεί να αποτελέσει πεδίο έρευνας και για τις ανθρωπιστικές επιστήμες, καθώς επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην κοινωνία. Στην έρευνα αυτών των μεταβολών μπορεί να συμβάλει καθοριστικά και η επιστήμη της Λαογραφίας. Η περιοχή της Αττικής έχει υποστεί πολλές καταστροφές από επικίνδυνα φαινόμενα την τελευταία εικοσαετία. Οι φυσικές καταστροφές αφενός σχετίζονται με τον θάνατο εκατοντάδων ανθρώπων και αφετέρου έχουν δημιουργήσει ανεπανόρθωτη ζημιά στο φυσικό περιβάλλον στη συγκεκριμένη περιοχή. Όπως τονίζουν οι ειδικοί κάθε χρόνο τα αρνητικά φαινόμενα της κλιματικής αλλαγής (φυσικές καταστροφές) θα επαναλαμβάνονται, ενώ η ένταση των φαινομένων θα αυξάνεται.

Στόχος της παρούσας διδακτορικής διατριβής, επομένως, είναι η λαογραφική εξέταση των φυσικών καταστροφών, που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή στον Νομό Αττικής κατά την περίοδο 2000 με 2020. Ειδικότερα θα επικεντρωθούμε σε τρεις χαρακτηριστικές περιπτώσεις: α) πυρκαγιά στην Πάρνηθα το 2007, β) πλημμύρες στη Μάνδρα και στη Νέα Πέραμο το 2017 και γ) πυρκαγιά στο Μάτι το 2018, τις οποίες και θα προσεγγίσουμε μέσα από εκτεταμένη επιτόπια εθνογραφική έρευνα στις περιοχές αυτές.

Στην Ελλάδα, όσον αφορά την επιστήμη της Λαογραφίας, αν και το θέμα έθιξε αρχικά ο Νικόλαος Πολίτης στο έργο του *Παραδόσεις* το 1904 (Ενδεικτικά: «Βουλιαγμένοι Τόποι και Πολιτείες», «Οι καιροί»), δεν υπάρχει αντίστοιχη εκτενής μελέτη, που να αφορά τις μεγάλες φυσικές καταστροφές. Και αυτό το ερευνητικό κενό φιλοδοξεί να καλύψει η διδακτορική διατριβή.

Η έρευνα αυτή θα εστιάσει σε δύο βασικούς άξονες:

α) επισήμανση, περιγραφή και ερμηνεία της διαδικασίας δημιουργίας και διάδοσης σύγχρονων θρύλων αλλά και δοξασιών σχετικών με τις φυσικές καταστροφές στην Ελλάδα μέσα από την επιτόπια εθνογραφική έρευνα. Επίσης, θα γίνει και ανάλυση περιεχομένου δημοσιευμάτων διαδικτυακών ιστοτόπων.

β) ανάδειξη και ανάλυση των εννοιών του «τραύματος» και της «τραυματικής μνήμης», μέσα από τη μελέτη της προφορικής ιστορίας και της τραυματικής μνήμης, τόσο της πρωτογενούς τραυματικής μνήμης (της μνήμης όσων βίωσαν τα γεγονότα) όσο και της δευτερογενούς, που μεταδίδεται προφορικά ή μέσω διαδικτύου από τη μία γενιά στην άλλη.

Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα της διδακτορικής διατριβής είναι τα εξής:

- Πώς οι παλαιοί θρύλοι σχετικά με τις φυσικές καταστροφές μετασχηματίζονται σήμερα σε αστικούς θρύλους και θεωρίες συνωμοσίας;
- Πώς μια φυσική καταστροφή μπορεί να αλλάξει τη δομή μιας κοινότητας;
- Ποια η σχέση του σύγχρονου ανθρώπου με το φυσικό του περιβάλλον και με ποιους τρόπους έχει μεταβληθεί αυτή η αρχέγονη σχέση φύσης-ανθρώπου;
- Ποιες αλλαγές έχουν επέλθει, ως αποτέλεσμα των φυσικών καταστροφών και της κλιματικής αλλαγής, στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων;
- Πώς τα αποτελέσματα των φυσικών καταστροφών διατηρούνται στη μνήμη των ανθρώπων;
- Ποια είναι η δραστική επίδραση της τραυματικής μνήμης στον συναισθηματικό κόσμο των κοινωνικών υποκειμένων που βίωσαν μια φυσική καταστροφή;
- Πώς αποτυπώνονται τα αρνητικά αποτελέσματα της κλιματικής αλλαγής στον χώρο;
- Με ποιους τρόπους διατηρείται και ανατροφοδοτείται η μνήμη στον χώρο του διαδικτύου;

Η διδακτορική διατριβή θα βασιστεί σε θεωρητικά και μεθοδολογικά εργαλεία της επιστήμης της Λαογραφίας. Επιπρόσθετα, θα ληφθούν υπόψη θεωρητικές και μεθοδολογικές προσέγγισης και άλλων όμορων επιστημών.

AIKATERINI SCHOINA

ABSTRACT OF THE DOCTORAL THESIS

Department of Byzantine Philology and Folklore

Faculty of Philology, School of Philosophy, National and Kapodistrian University of Athens

Supervisor

George Kouzas, Assistant Professor of Urban Folklore, Faculty of Philology - School of Philosophy, National and Kapodistrian University of Athens

Advisory Committee Members

Marianthi Kaplanoglou, Associate Professor of Folklore, Faculty of Philology - School of Philosophy, National and Kapodistrian University of Athens

Vassiliki Chryssanthopoulou, Assistant Professor of Social Folklore, Faculty of Philology - School of Philosophy, National and Kapodistrian University of Athens

Folkloristic approaches to natural disasters due to the climate change. A case study from Attica (2000-2020). Traumatic memories, narratives and collective representations.

A natural disaster due to the climate crisis can also be a field of research for the humanities, as it can cause significant changes in the society. The science of Folklore can also make a decisive contribution to the research of these changes. The region of Attica has suffered many disasters from dangerous phenomena in the last twenty years. Natural disasters are associated with the death of hundreds of people and on the other hand have caused irreparable damage to the natural environment in this area. According to experts, every year the negative effects of climate change (natural disasters) will be repeated, while the intensity of the phenomena will increase.

Therefore, the aim of this doctoral dissertation is the folkloristic approaches of natural disasters, related to the climate change, in the Prefecture of Attica during the period 2000 to 2020. In particular, we will focus on three cases: a) wildfire in Parnitha in 2007, b) floods in Mandra and Nea Peramos in 2017 and c) wildfire in Mati in 2018, which we will approach through extensive on-site ethnographic research in these areas.

In Greece, as far as the science of Folklore is concerned, although the subject was first raised by Nikolaos Politis in his work *Paradoseis (Legends)* in 1904 (Indicatively: “Sunken places and towns”, “Weather”), there is no corresponding extensive study concerning major natural disasters. And this research gap aspires to be filled in this doctoral dissertation.

This research will focus on two main areas:

- a) identification, description and interpretation of the creation and dissemination process of modern legends and beliefs, related to natural disasters in Greece, through on-site ethnographic research. There will also be content analysis of website posts.
- b) highlighting and analysing the concepts of “trauma” and “traumatic memory”, through the study of oral history and traumatic memory, both the primary traumatic memory (the memory of those who experienced the events) and the secondary, which is transmitted orally or online from one generation to the next.

The main research questions of the doctoral dissertation are the following:

- How are the old legends about natural disasters being transformed today into urban legends and conspiracy theories?
- How can a natural disaster change the structure of a community?
- What is the relationship of a modern man with his natural environment and in what ways has this primordial relationship (nature-man) changed?
- What changes have occurred, as a result of natural disasters and climate change, in people’s daily lives?
- How are the effects of natural disasters preserved in people’s memory?
- What is the drastic effect of traumatic memory in the emotional world of people who have experienced a natural disaster?
- How are the negative effects of climate change reflected in the area?
- How is memory stored and fed back into the Internet?

The doctoral dissertation will be based on theoretical and methodological tools of the science of Folklore. In addition, theoretical and methodological approaches of other adjacent sciences will be taken into account.